

Türkiye’de Kendi Hesabına Çalışanların Kayıt Dışı Çalışmalarına Neden Olan Faktörler

Ensar BALKAYA¹

ORCID: 0000-0001-9345-9571

DOI: 10.54752/ct.1714273

Öz: Kayıt dışı istihdam olgusu, Türkiye işgücü piyasaları için önemli bir problem olmaya devam etmektedir. Kendi hesabına çalışanlar grubu kayıtdışılığın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de kendi hesabına çalışanlar arasında kayıtdışılığa neden olan faktörleri belirleyerek, bu probleme ilişkin sosyal politika araçları bağlamında öneriler geliştirmektir. Çalışmada TÜİK tarafından gerçekleştirilen 2022 yılı Türkiye İşgücü İstatistikleri Mikro Veri Seti içerisinde filtreleme yapılarak elde edilen 42.384 kendi hesabına çalışana ait veri kullanılmıştır. Elde edilen verilerle, bireyin sosyal güvenlik sistemine kayıtlılık durumu (kayıt dışı/kayıtlı) kukla değişken olarak belirlenmiş; demografik ve çalışma hayatına ilişkin değişkenlerin kayıtdışılık üzerindeki etkileri lojistik regresyon modeli aracılığıyla analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre demografik faktörler açısından; kadın olmak, ileri yaşta olmak, yurtdışı doğumlu olmak, eğitim seviyesi düşük olmak, doğu bölgelerinde yaşamak ve dikkat çekici olarak evli olmak ile hane halkı reisi olmak kendi hesabına çalışanlar arasında kayıtdışılık ihtimalini artırmaktadır. Çalışma hayatına ilişkin faktörler açısından ise; tarım sektöründe

¹ Dr. Öğretim Üyesi. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı. ensar.balkaya@atauni.edu.tr

BALKAYA, E., (2026) “Türkiye’de Kendi Hesabına Çalışanların Kayıt Dışı Çalışmalarına Neden Olan Faktörler”, Çalışma ve Toplum, Sayı: 88, C.1, s.273-301-336

Bu makale, Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC-BY 4.0) şartları altında dağıtılan açık erişimli bir makaledir. Bu lisans, orijinal yazar ve kaynak belirtildiği sürece, herhangi bir ortamda sınırsız kullanım, dağıtım ve çoğaltmaya izin vermektedir. Bkz. <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Makale Geliş Tarihi: 04.06.2025- Makale Kabul Tarihi: 26.12.2025

faaliyette bulunmak, evden çalışmak, ek iş yapmamak, nitelik gerektirmeyen meslek grubunda olmak ve kısa süreli ticari faaliyetlerde bulunmak kayıtdışılık ihtimalini artırmaktadır. Elde edilen bulgular ışığında, Türkiye’de kendi hesabına çalışanlarda kayıtlılığı artırabilmenin sadece denetim odaklılık ile değil aynı zamanda bakım yükümlülüğü ve bölgesel, sektörel ve mesleki dengesizlikleri dikkate alan, maliyet düşürücü ve daha esnek sosyal güvenlik sistemleriyle mümkün olabileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kayıt Dışı İstihdam, Kendi Hesabına Çalışanlar, Demografik Faktörler, Çalışma Hayatına İlişkin Faktörler, Logit/Probit Modelleri

Factors Influencing Informal Employment Among the Self-Employed in Türkiye

Abstract: The phenomenon of informal employment remains a significant issue for the Turkish labor market. The group of self-employed individuals constitutes a substantial portion of informal employment. This study aims to identify the factors that lead to informality among self-employed workers in Türkiye and to develop policy recommendations within the framework of social policy instruments to address this problem. The analysis is based on data drawn from the 2022 Turkish Labor Force Survey Microdata Set conducted by TurkStat, filtered to include 42,384 self-employed individuals. Using these data, the individual’s registration status in the social security system (informal/formal) was defined as a binary dependent variable, and the effects of demographic and employment-related factors on informality were analyzed using a logistic regression model. According to the findings, in terms of demographic factors, being female, older in age, born abroad, having a low level of education, residing in eastern regions, and notably, being married or the head of household, all increase the likelihood of informality among the self-employed. Regarding employment-related factors, working in the agricultural sector, working from home, not having an additional job, being employed in low-skilled occupations, and engaging in short-term commercial activities were found to be associated with a higher probability of informal employment. The findings indicate that increasing formal employment among the self-employed in Turkey cannot be achieved solely through an enforcement-oriented approach, but requires cost-reducing and more flexible social security arrangements that take into account care

responsibilities as well as regional, sectoral, and occupational disparities.

Keywords: Informal Employment, Self-Employed, Demographic Factors, Employment-Related Factors, Logit/Probit Models

Giriş

Kayıt dışı çalışma, bireylerin yasal yükümlülükleri yerine getirmeden ve sosyal güvenlik sistemine kayıt olmadan gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetleri ifade etmektedir. Bu faaliyetler vergi kaybı ve sosyal güvenlik sisteminin işleyişi ile ilgili olumsuzluklarla makroekonomik¹ sorunlara yol açmanın yanı sıra, işgücü piyasalarında verimlilik kaybı, ücret eşitsizlikleri ve nihayetinde kalitesiz istihdama neden olmaktadır. Öte yandan sosyal güvenlik sistemine dahil olmaksızın çalışma bireylerin emeklilik, sağlık güvencesi ve iş güvencesi gibi sosyal haklara ilişkin mahrumiyetine neden olmakta ve bu durum sosyal politikalar açısından önemli problemleri beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda kayıt dışı istihdam sadece ekonomik değil aynı zamanda toplumda sosyal koruma sisteminin etkinliğini zayıflatan ve toplumsal eşitsizlikleri beraberinde getiren çok boyutlu bir problemdir.

Kayıt dışı istihdam Türkiye için hem makro ekonomi hem de özellikle işgücü piyasaları açısından en önemli sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının raporuna göre Türkiye’de kayıt dışı istihdam 2014 yılında % 35.4 iken 2023 yılı itibarıyla %26.1 olarak gerçekleşmiştir (ÇSGB, 2025). Türkiye’de kayıt dışı istihdam oranları yıllar itibarıyla azalış trendi içinde olsa da oranlar hala yüksek seviyededir. Nitekim aynı yıllarda Avrupa Birliği için kayıt dışı istihdam oranları yaklaşık %15 ila %13 düzeyleri arasındadır (ILO, 2023). Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kayıt dışı istihdamın yüksek olmasının; daha düşük seviyede işgücü verimliliği ve milli gelirde azalma gibi ekonomik problemlere neden olabildiği ve aynı zamanda zayıf kamu hizmetleri ve hukukun üstünlüğü ilkesinin zayıflığı gibi kurumsal eksikliklerle ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Loayza ve Rigolini, 2011). Öte yandan kayıtdışı faaliyetlerin ölçülememesi ve resmi istatistiklerde gerçekçi bir şekilde gösterilememesi de; tam istihdam, fiyat istikrarı, ekonomik büyüme ve gelir dağılımında adalet gibi ideal makroekonomik hedeflere ulaşılmasını zorlaştırmakta ve kaynakların verimsiz kullanımına yol açmaktadır (Çiftçi, 2018). Bunun yanı sıra, sosyal güvenlik sisteminin etkin bir şekilde işlemediği veya yetersiz olduğu gelişmekte olan

¹ Vergi tabanının aşınması ile kamu gelirlerinde kayıp ve bütçe açıkları, sosyal güvenlik sisteminin finansmanında dengesizlik, toplam faktör verimliliği ve ekonomik büyüme kaybı, haksız rekabete neden olarak kaynakların yanlış dağılımı, vb.

ekonomilerde olumsuz ekonomik şoklar kayıtdışı istihdamın işsizliğe karşı güvenli bir liman olarak görülebildiği de ifade edilmektedir. Reel ücretlerin düştüğü ve işsizliğin arttığı bu dönemlerde prim ödeme yükümlüğünü yerine getirmek istemeyen işverenler için kayıtdışı çalıştırma eğilimi artabilmekte ve işsiz kalma riskine karşı işçilerin de kayıtdışı çalışmaya razı olma eğitimi artabilmektedir. Ancak bu durum çalışanların, işten çıkarılma bildirimi ve bundan doğan haklar, kıdem tazminatı, ücretli yıllık izin vb. temel sosyal koruma ve haklardan mahrum kalmasına neden olabilmektedir (Williams ve Horodnic, 2019). Tüm bu bilgiler göz önüne alındığında kayıtdışı istihdamın Türkiye ekonomisi ve işgücü piyasaları açısından yapısal ve çok boyutlu bir problem olduğu kabul edilebilir bir durumdur. Kendi hesabına çalışanlar Türkiye’de kayıt dışı istihdamın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. İşteki durum açısından ücretsiz aile işçilerinden sonra (genellikle %85’ten fazla) en yüksek kayıtdışılık oranları kendi hesabına çalışanlar arasındadır. 2019 yılı için kendi hesabına çalışanlar arasında kayıtdışılık oranı %65.7 olarak hesaplanmışken (Şenel ve Kumaş, 2019), bu çalışma kapsamında 2022 yılı için %62.4 olarak hesaplanmıştır. Kendi hesabına çalışanlar arasında sosyal güvenlik sistemine kayıt olmaksızın faaliyette bulunmanın bu derece yaygın olması, sosyal güvenlik sisteminin işleyişi ve kapsayıcılığı noktasında geliştirmelere ihtiyaç duyulabileceğini ifade etmektedir. Bu bağlamda, kendi hesabına çalışanların kayıtlı istihdama geçişini sağlamak adına bir takım sosyal politika araçlarının geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu çalışma, kendi hesabına çalışanlar arasında kayıtdışılığı etkileyen faktörleri belirlemek ve bu doğrultuda ilgili sosyal politika araçları için öneriler geliştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Kayıt dışı istihdamın ekonomik, sosyal, demografik ve yapısal birçok faktör ile ilişkili ve çok boyutlu bir problem olması durumu göz önüne alınarak, kendi hesabına çalışanlarda kayıtdışılığı etkilemesi muhtemel birçok faktör ele alınmıştır. Demografik ve çalışma hayatına ilişkin faktörler olarak değerlendirilebilecek belirleyici faktörler, hem ilgili literatürden yararlanılarak hem de Türkiye’de mevcut durumda sosyo-ekonomik şartlara uygun olarak belirlenmiştir. Bu çalışmanın Türkiye’de kendi hesabına çalışanlar arasında kayıtdışılık problemine ilişkin önceki literatüre iki önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunlardan ilki, literatür taraması kısmında da ifade edildiği gibi kayıtdışılığın belirleyicisi olarak ele alınan birkaç faktörün bu çalışmaya özgü olmasıdır. Bir diğer özgün özellik ise kayıtdışılığın nedenlerini ortaya koymak adına kurulan ekonometrik modelle ilgilidir. Model TÜİK tarafından Türkiye çapında gerçekleştirilen bir anketten elde edilen büyük bir veri seti ile sınanmış ve önemli bulgulara ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular kendi hesabına çalışanlar için cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim düzeyi, doğum yeri, hanehalkı reisi olma ve yaşanılan bölge gibi demografik ve yapısal faktörler ile meslek, sektör, evden çalışma durumu, ek iş yapma ve çalışma süresi gibi çalışma hayatına ilişkin

dinamiklerin kayıtdışı çalışma olasılığı üzerinde anlamlı etkilerinin olduğunu ortaya koymuştur. Söz konusu bulgular kayıtdışılığın ekonomik, sosyal ve yapısal açıdan çok boyutlu ve irdelenmesi gereken bir problem olduğu fikrini doğrulamıştır. Bu kapsamda ele alınan grubun kendine has özellikleri dikkate alınarak; kayıtdışılığın sebep olduğu hem sosyal güvenlik finansmanındaki dengesizlikler ve verimlilik kaybı gibi makroekonomik hem de bireyler açısından sosyal ve yasal korumasızlık gibi güvencesizlik sorunlarının önüne geçilebilmesi hedefini gözetten politika önerileri geliştirilmiştir.

Çalışmanın devam eden bölümlerinde öncelikle ‘kendi hesabına çalışan’ kavramı ve kayıtdışılıkla ilişkisi açıklanmaktadır. Bir sonraki başlıkta kayıt dışı istihdama ve özellikle kendi hesabına çalışanlar arasında kayıtdışılığa neden olan faktörleri belirlemek için daha önce gerçekleştirilen yerli ve yabancı literatür özetlenmektedir. Çalışmanın ikinci kısmı olarak değerlendirilebilecek istatistiksel analiz başlığı altında ise öncelikle kayıtdışılığın belirleyicileri olarak ele alınan faktörlere ait özet istatistiklere ve bu faktörler ile kayıtdışılık ilişkisini gösteren analize yer verilmektedir. Devamında ise bu çalışma kapsamında kurulan ekonometrik model, bu modele ait bulgular ve tartışma kısmı yer almaktadır. Son olarak elde edilen sonuçlar bağlamında kendi hesabına çalışanlar için özel bir takım politika önerilerini içeren sonuç ve öneriler başlığı yer almaktadır.

Kendi Hesabına Çalışanlar ve Kayıt Dışı Çalışma

ILO, kendi hesabına çalışanları; “kendi adlarına ya da bir veya daha fazla ortakla birlikte çalışan; ‘kendi hesabına’ çeşitli ticari faaliyetler yürüten ve referans döneminde kendileri için sürekli olarak çalışan herhangi bir ücretli personel istihdam etmeyen kişiler” şeklinde tanımlamaktadır. Burada işveren ile kendi hesabına çalışanlar arasındaki temel ayrım, kendi hesabına çalışanların zaman zaman başka çalışan istihdam etse de işverende olduğu gibi sürekli bir istihdamın olmamasına dayandırılmaktadır (2013:14). Bu kişiler başka bir işverenin doğrudan denetimi altında çalışmamakta ve kendi işlerini yönetmektedirler. Çalışmalarına karşılık doğrudan bir ücret almayıp, gelirleri piyasa koşullarına göre şekillenebilmektedir. OECD’ye göre kendi hesabına çalışanlar girişimci olarak kabul edilmekte ve kendi hesabına çalışanlar: “kazancını üretilen mal ve hizmetten elde edilen kâr ile sağlayan, ticari faaliyetleri ile ilgili kararlarını tek başına alan ve sorumluluğu kendine ait olan kişiler” olarak tanımlanmaktadır (2013:66). Bu faaliyetler serbest meslek, ticaret, danışmanlık veya esnaf işleri gibi birçok şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Dünya Bankası kendi hesabına çalışmayı “yazılı sözleşme veya güvencesi olmayan kayıtdışı ve düşük verimli çalışma biçimi” olarak tanımlamaktadır. Kendi hesabına çalışanlar genellikle yasal süreçlerin net olmadığı ve çoğu durumda bu çalışanların sosyal korumadan yoksun, emeklilik, sağlık

sigortası veya işsizlik sigortası gibi herhangi bir güvenceye sahip olmadıkları ifade edilmektedir (Mundial, 2019:27). Dünya bankasının bu tanımlaması, kendi hesabına çalışma biçimini doğrudan kayıtdışılıkla ilişkilendirerek yapısal bir probleme işaret etmektedir.

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kanunu da uluslararası kuruluşlara benzer şekilde kendi hesabına çalışanları herhangi bir işverenden bağımsız olarak gelir elde etme amacıyla ekonomik faaliyetleri sürdüren bireyler olarak ifade etmektedir. Türkiye’de bu bireyler, “zorunlu sigortalılık esasında” sosyal güvenlik kapsamına alınmaktadır. 5510 sayılı Kanuna göre bu kapsama giren bireyler sigortalılık durumunu başlatmakta şahsen sorumludurlar. Bu kapsamda, yürüttükleri ekonomik faaliyetler dolayısıyla herhangi bir vergi mükellefiyetlerinin doğması, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olmaları gibi durumlarda sosyal güvenlik sistemi kapsamında sigortalı sayılmaktadırlar. Sigortalılığı başlatmamaları durumunda geriye dönük primlerin alınması ve diğer bazı yaptırımların uygulanması söz konusu olabilmektedir. Sosyal güvenlik sistemi, bu düzenlemelerle kendi hesabına çalışan bireyleri emeklilik, sağlık ve diğer sosyal sigortalar açısından korumayı amaçlamaktadır. Fakat uygulamada bu faaliyetlerin özellikle küçük ölçekli firmalarda gerçekleştirilmesi ve düşük gelirle karşılaşılması dolayısıyla prim ödemede zorluklar ortaya çıkmakta ve kendi hesabına çalışanlar arasında “kayıtdışılık” yaygın ve önemli bir problem haline gelmektedir (Öztepe ve Akbaş, 2018:75). Nitekim işteki duruma göre Türkiye’de ücretsiz aile işçilerinden sonra en yüksek oranda kayıtdışılık kendi hesabına çalışanlar arasındadır. 2018 Hane Halkı İşgücü İstatistiklerine göre işteki durum açısından kayıtdışılık oranları ücretli/yevmiyelilerde %18, işverenlerde %18.9, ücretsiz aile işçilerinde %87.3 ve kendi hesabına çalışanlar arasında %65.4 tür (Şenel ve Kumaş, 2019). Bu çalışma kapsamında 2022 yılı verilerine göre hesaplanan oranlara göre de kendi hesabına çalışanlar arasında kayıtdışılık oranı en yüksek ikinci orandır ve %62.4 olarak hesaplanmıştır. Söz konusu oranlar göz önüne alındığında Türkiye’de kayıt dışı istihdamla mücadele açısından kendi hesabına çalışanların özel bir grup olduğu ve bu grupta kayıtdışılığın nedenlerinin irdelenmesi gerektiği kabul edilebilir bir durumdur.

Literatür Taraması

Kayıt dışı sektörün ekonomik büyüme, üretkenlik, vergilendirmenin işleyişi ve çalışan refahı gibi önemli ekonomik göstergeler üzerinde olumsuz etkileri olduğu literatürdeki farklı çalışmaların genel olarak ortak sonuçlarını ifade etmektedir (Miranda vd., 2024:1-2). Bu kapsamda kayıt dışı istihdam, genellikle daha iyi işler sunan resmi sektöre katılmak için gerekli niteliklere veya fırsatlara sahip olmayan yoksul ve eğitimsiz işçilerin yoğunlaştığı bir istihdam biçimi olarak

değerlendirilmektedir ([Maurizio, 2021:4](#)). Dolayısıyla kayıtdışı istihdam genellikle işgücü piyasasında dezavantajlı durumda olan yaşlı, kadın, genç, eğitimsiz vb. gruplarla ilişkilendirilmektedir ve kayıtdışılığın asıl tetikleyicilerinin ekonomik olmayan faktörlerle ilgili olduğu ifade edilmektedir. Kayıtdışılıkla ilişkilendirilen en belirgin özellik cinsiyettir ve kadınların erkeklere göre kayıtdışı çalışma ihtimallerinin daha yüksek olduğu fikri, ampirik bulgularla desteklenmiştir (Lemma ve Sharma, 2025; Rodin vd., 2012; Julià vd., 2019). Rusya işgücü piyasası için gerçekleştirilen ve ikili logit modelin kullanıldığı bir çalışmada ise erkeklerin kadınlara göre kayıtdışı çalışma ihtimalinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Lehmann ve Zaiceva, 2013). Eğitim seviyesi de bireylerin kayıtdışı çalışma ihtimali üzerinde anlamlı etkisi olan bir diğer faktördür. Buna göre bireylerin eğitim seviyesi arttıkça kayıt dışı istihdam ihtimalleri düşmektedir (Bairagya, 2012). Gallaway ve Bernasek (2002) yüksek eğitim seviyesine sahip olma durumunun hem kadınlar hem erkekler için kayıt dışı istihdam ihtimalini azalttığı yönünde sonuçlara ulaşmışlardır. Senegal’de gençler üzerinde yapılan bir araştırma bireysel faktörlerin yanı sıra özellikle eğitim seviyesinin kayıt dışı girişimcilik üzerinde önemli etkileri olduğu sonucuna ulaşmıştır (Barry ve Cissokho, 2025). Kayıt dışı istihdam ile ilgili bir diğer önemli bireysel faktör yaştır. Özellikle ileri yaşlarda emeklilik sonrası gelirlerini artırmak amacıyla kendi hesabına faaliyet gösteren bireylerin kayıtdışılık eğilimlerinin yüksek olduğu ifade edilmektedir (OECD, 2020). Sosyo-ekonomik koşulların farklılığı dolayısıyla yaşanan bölge de kayıtdışılıkla ilişkilendirilmektedir. Bölgeler arasındaki ekonomik gelişmişlik düzeyi, kayıtdışılık üzerinde anlamlı etkiye sahiptir (Bairagya, 2012). Nitekim Meksika’da eyaletler arasında kayıtdışılığın dağılımını karşılaştıran bir çalışmada özellikle bölgeler arasındaki ekonomik gelişmişlik düzeyi ve kurumsal yapılar açısından kayıtdışılığın önemli farklılıklar gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Dougherty ve Escobar, 2013). Bunun yanı sıra medeni durum, sektör ve mesleğe ilişkin özelliklerin de hem genel olarak kayıt dışı istihdamla hem de kendi hesabına çalışanlar özelinde önemli belirleyiciler olduğu literatürde ulaşılan sonuçlardandır (Bonnet vd., 2019).

Kendi hesabına çalışanlar için kayıt dışı çalışma durumuna ilişkin ampirik bulgular daha sınırlıdır. Maloney, (2004) tarafından yapılan bir değerlendirmeye göre kendi hesabına çalışanlar; esnek çalışma saatleri, serbest meslek sahibi olarak çalışma, mikro girişimci olarak kendi işinin patronu olma ve sosyal güvenlik yardımlarına az değer verme gibi nedenlerle, gayri resmi sektörde kalmayı veya bu sektöre geçmeyi tercih edebilmektedirler. Kendi hesabına çalışanların kayıtdışılığı ile ilgili araştırmalar, genellikle gelişmekte olan ülkelere odaklanmakta ve işgücü piyasalarının yapısı, politikaları ve genel ekonomik koşullara duyarlılığına odaklanmaktadır (Bennet ve Rablen, 2015; Fiess vd., 2010). ABD’de bulunan ve

kendi hesabına çalışan Meksikalı göçmenlerde kayıtdışılığın nedenlerine odaklanılan bir çalışmada, göçmenliğe bağlı nedenler dışında özellikle düşük eğitim seviyesinin belirleyici bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Raijman, 2001). Kendi hesabına çalışanlarda doğrudan kayıtdışılığın nedenlerine odaklanan bazı çalışmalarda, kendi hesabına çalışanların başka alternatiflerin kısıtlılığı dolayısıyla “zorunlu” olarak kayıtdışılığa yöneldiklerini vurgulamaktadır (Caspirov, 2004; Llanes ve Barbour, 2007). Diğer bazı çalışmalarda ise kendi hesabına çalışanların kayıtlılığın maliyetinden kurtulmak ve daha esnek çalışabilmek açısından “gönüllü” olarak kayıtdışılığı tercih ettikleri ifade edilmektedir (Cross, 2000; Syender, 2004). Bu çalışmayla doğrudan ilişkili olan bir araştırmada ise kendi hesabına çalışanlarda kayıtdışılığı etkileyen faktörler ampirik olarak araştırılmıştır. Williams ve Horodnic (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ulaşılan sonuçlara göre; yaş, medeni durum, eğitim, vergi ahlakı, meslek, hanehalkı özellikleri, cinsiyet, yaşanılan bölge gibi faktörlerin kendi hesabına çalışanlarda kayıtdışılığı önemli derecede etkilediği ortaya çıkmıştır. Lehmann (2015) tarafından Rusya için gerçekleştirilen ve çok terimli logit modelin kullanıldığı bir çalışmada da evli olmanın, erkek olmanın, ileri yaşın ve yaşanılan bölgenin kendi hesabına çalışanlarda kayıtdışılığı etkileyen faktörler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye için gerçekleştirilen birçok çalışmada da kayıtdışı istihdamı etkileyen faktörlere ilişkin önemli bulgular yer almaktadır. Doğrul (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ücretli çalışanlarda kayıtdışılık açısından cinsiyetin önemine vurgu yapılmış erkek ve kadınlar ayrı ayrı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre evli olmak ve hanehalkı reisi olmak, erkeklerin kayıtlı istihdamda yer alma olasılığını artırırken, kadınlar için bu özellikler işgücü piyasasında dezavantaj yaratmaktadır. Öçal ve Şenel (2021) tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışmada bölgesel farklılıklara odaklanılmış ve elde edilen bulgulara göre kayıtdışılığın en yüksek olduğu bölgenin Marmara bölgesi olduğu ve bu bölgede kayıtdışılıkta hizmet sektörünün ön plana çıktığı, diğer tüm bölgelerde ise en yüksek kayıtdışılığın tarım sektöründe gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Fidan ve Genç (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise Türkiye’de kayıtdışılığı etkileyen faktörlerin; “yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, ana faaliyet, işteki durum, işyerinde çalışan sayısı, çalışma şekli ve yaşanılan bölge” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca; bu çalışmada esas alınan kırımlar olan işteki durum değişkeninin kayıtdışılık üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’de kayıtdışı istihdamın nedenlerine odaklanan diğer araştırmalarda da benzer faktörlerin anlamlı etkileri saptanmış (Daştan ve Mola, 2018) ve kendi hesabına çalışma durumunun kayıtdışılığı etkileyen önemli bir faktör olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Şenel, 2019; Başol ve Yalçın, 2020). Çiçek ve Arlı (2021), kurdukları ikili probit modeli ile kadın olmanın, düşük eğitimi seviyesinin, bekâr

olmanın, ileri yaşın ve hanehalkı reisi olmamanın Türkiye’de çalışanların kayıtdışı çalışma ihtimalini artıran faktörler olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Türkiye’de kendi hesabına çalışanların kayıtdışılık durumuna odaklanan iki öncü çalışma bulunmaktadır. Durusoy Öztepe ve Akbaş (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada kendi hesabına çalışanlarda gelir düzeyi ile yaşam standartlarının kayıtdışılık ilişkileri incelenmiş ve gelir ile kayıtdışılık arasında ters yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Şenel ve Kumaş (2019) ise gerçekleştirdikleri kapsamlı çalışmada kendi hesabına çalışanlarda kayıtdışılığın nedenlerini, nicel (Hane Halkı İşgücü İstatistiklerinden yararlanarak) ve nitel görüşmeler üzerinden incelemişlerdir. Çapraz tablolar ile elde edilen bulgulara göre cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi ile kayıtdışılık arasında anlamlı ilişki mevcuttur. Bunun yanı sıra sektör, işyeri durumu ve haftalık çalışma saatlerinin kayıtdışılıkla ilişkileri de yüzdelere üzerinden değerlendirilmiştir. İlgili literatür genel olarak kayıtdışı istihdamı detaylı bir şekilde incelemiş olsa da kayıtdışı istihdamın önemli bir kısmını oluşturan kendi hesabına çalışanlarla ilgili araştırmaların daha kısıtlı olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan ücretli çalışanlar ile karşılaştırıldığında; özellikle düzenli gelir ve çalışma hayatına ilişkin dinamikler açısından kendi hesabına çalışanların önemli farklılıklara sahip olduğu kabul edilebilir bir durumdur. Nitekim yukarıda da ifade edildiği gibi bazı tanımlar kendi hesabına çalışanları “güvencesizlik ve verimsiz çalışma” gibi kavramlarla birlikte bu grubu doğrudan kayıtdışılıkla ilişkilendirmektedir (Mundial, 2019). Bu bilgiler ışığında bu çalışmanın ana motivasyonu; Türkiye’de kayıtdışı istihdamın önemli bir kısmını oluşturan kendi hesabına çalışanların kayıtdışı istihdamını etkileyen faktörleri belirleyerek; bu önemli problem için literatüre katkı yapmak ve çözüm önerileri geliştirebilmektir. Bu çalışmada da ilgili literatürdeki benzer faktörlerin kendi hesabına çalışanlarda kayıtdışılık üzerindeki etkileri incelenmektedir. Ancak birkaç yenilik ile bu araştırma probleminin çözümüne özgün katkılar sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda ilk yenilik bu araştırmada ele alınan diğer faktörlerdir. Bulgular kısmında detaylandırılmış olsa da hem yerli hem uluslararası literatürden yararlanılarak belirlenen diğer faktörler; “doğum yeri (yurt dışı-Türkiye), evde çalışma sıklığı, ek işin varlığı ve meslek (ISCO ana grup)”tir. Nitekim bu yenilikler kendi hesabına çalışanların işteki durum açısından kendine özgü özellikleri için önemli belirleyiciler olabilmektedir. Genellikle düşük ve düzensiz gelirin bu grupta evden çalışan, ek işi olmayan ve nitelik gerektirmeyen mesleklerde faaliyette bulunanlar için geçerli olabileceği ve bu durumun da kayıtdışı istihdamı önemli derecede etkileyebileceği düşünülmektedir. Öte yandan kendi hesabına çalışanların özellikle düşük gelirle ilişkilendirildiğinde (Durusoy Öztepe ve Akbaş, 2018) kendilerine has çalışma şekli ve gelir akışıyla; demografik faktörlerin kayıtdışılığa etkisi açısından ücretli çalışanlar gibi diğer gruplardan farklılaşabileceği düşünülmektedir. Diğer bir yenilik ise cinsiyet, yaş, eğitim durumu vb. temel

faktörlerin yanı sıra bahsedilen değişkenlerin kendi hesabına çalışanlarda kayıtdışı hangi yönde ve ne derecede etkilendiğini belirlemek için kurulan ekonometrik modelle ilgilidir.

Veri ve Metodoloji

Veri Seti

Bu çalışma kapsamında, gerekli izinler alınarak ve şartlar yerine getirilerek TÜİK 2022 yılı İşgücü İstatistikleri Mükro Veri Seti elde edilmiş ve kullanılmıştır. Bu veri seti Türkiye çapında gerçekleştirilmekte ve çalışma hayatına ilişkin detaylı bilgiler içermektedir. Veri seti toplamda 580 bin, 15 ve daha yukarı yaştaki birey ile gerçekleştirilen anketlerle oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında işteki duruma göre kendi hesabına çalışanlar filtelenmiştir. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen analizlerde 42.384 kendi hesabına çalışana ait veriler kullanılmıştır.

Model ve Değişkenler

İlgili veri seti içerisinde “Bu işinizden dolayı Sosyal Güvenlik Kurumu'na (SGK) kayıtlı mısınız?” sorusuna verilen “evet” ve “hayır” cevapları sırasıyla “0” ve “1” olarak kodlanmış ve bağımlı değişken iki kategorili bir formatta kukla değişken olarak ele alınmıştır. Kukla yapıya sahip bu değişken, gözlenemeyen sürekli bir eğilim üzerinden aşağıdaki gibi modellenmektedir (Özer, 2004; Hosmer vd., 2013):

$$Y_i^* = X_i \beta + \varepsilon_i, \quad Y_i = \begin{cases} 1, Y_i^* > 0 \\ 0, Y_i^* \leq 0 \end{cases} \quad (1)$$

Eşitlik 1’de Y_i^* kendi hesabına çalışan bireyin “kayıtlı (0) ” ya da “kayıtdışı (1)” çalışma durumunu belirten bağımlı değişkeni, X_i ise cinsiyet, yaş vb. demografik faktörler ile çalışılan sektör, meslek vb. çalışma hayatına ilişkin faktörleri ifade eden bağımsız değişkenleri, ve son olarak ε_i hata terimini temsil etmektedir. Bu kapsamda kayıtdışı çalışma olasılığı

$$P(Y_i = 1|X_i) = G(X_i\beta) \quad (2)$$

biçiminde modellenir; logit modelde $G(\cdot)$ lojistik kümülatif dağılım fonksiyonu, probit modelde ise standart normal dağılım fonksiyonudur (Gujarati ve Porter, 2009).

Hata teriminin normal dağılım gösterdiği varsayıldığında probit model, lojistik dağılıma daha yakın bir yapı varsayıldığında ise logit modelin uygun olacağı ifade edilmektedir. Ancak bu modellerde hata terimi doğrudan gözlenemediğinden, model seçimi için uyum iyiliği ölçütleri ve tahmin performansına başvurulabileceği

ifade edilmektedir (Hosmer vd., 2013). Bu kapsamda farklı bağ fonksiyonları (logit/probit) ile elde edilen sonuçlar uyum iyiliği ölçütleri ve tahmin edilen olasılıkların benzerliği üzerinden karşılaştırılabilmektedir. Bunun yanı sıra, bu çalışmada (N=42.384) olduğu gibi büyük örneklemelerde logit veya probit modelleri parametre ölçeği dışında benzer tahminler üretebilmektedir (Schmidheiny ve Basel, 2013).

Bu çalışmada aynı bağımsız değişkenler ile hem logit hem probit model tahmin edilmiştir. Elde edilen sonuçlar karşılaştırıldığında; söz konusu iki model için katsayıların yönünde bir fark olmadığı, katsayıların büyüklüklerinde küçük farklılıkların olduğu ve anlamlılık düzeylerinin neredeyse tamamen örtüştüğü görülmüştür. Uyum iyiliği ölçütleri açısından ise probit modele göre logit modelin daha yüksek log olabilirliğe (-21 450,4’e karşılık -21 517,7) ve bilgi kriterleri açısından daha düşük değerlere (AIC:24.965’e karşılık 43.099; BIC: 43.242’ye karşılık 43.376) sahip olduğu görülmüştür. Modellerin açıklayıcılık düzeylerini gösteren farklı Pseudo R² değerleri ise birbirine oldukça yakındır. Modellerin sınıflama performansını belirlemek adına elde edilen AUC değerleri her iki modelde de yaklaşık 0.82 olarak belirlenmiş ve dolayısıyla modellerin “iyi” bir sınıflama performansına sahip olduğu gözlemlenmiştir (Hosmer vd., 2013). Uyum iyiliklerine ilişkin değerler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Logit ve Probit Modellere Ait Uyum İyiliği Ölçütleri

Ölçüt	Logit	Probit
Log Olabilirlik (full)	-21 450.38	-21 517.66
AIC	42 964.76	43 099.33
BIC	43 241.70	43 376.27
McFadden pseudo R ²	0.238	0.235
McKelvey-Zavonia pseudo R ²	0.388	0.412
Efron pseudo R ²	0.294	0.293
Count R ²	0.759	0.759
Düzeltilmiş Count R ²	0.366	0.364
AUC	0.8170	0.8169

Tablo 1’de yer alan bulgular bir arada değerlendirildiğinde logit modelin raporlanmasına karar verilmiş, temel bulguların model spesifikasyonundan bağımsız olarak korunduğunu göstermek adına probit tahminleri Ek Tablo A1’de gösterilmiştir.

Bu bilgiler ışığında çalışmada kendi hesabına çalışan bireyin kayıtdışı çalışma durumunu belirlemek için kurulan ikili logit regresyon modeli;

$$\ln \left(\frac{\Pr(Kayıtlılık_i=1|X_i)}{1-\Pr(Kayıtlılık_i=1|X_i)} \right) = \beta_0 + \beta_1 Cinsiyet_i + \beta_2 Yaş\ Grubu_i \dots \dots + \varepsilon_i \quad (3)$$

Eşitlik 3’te **Kayıtlılık_i**, kendi hesabına çalışan bireyin mevcut işi dolayısıyla Sosyal Güvenlik Kurumuna kayıtlı olmama durumunu gösteren bağımlı değişkendir ve 1=kayıtdışı, 0=Kayıtlı olacak şekilde kodlanmıştır. **X_i** vektörü; “cinsiyet, yaş grubu, bireyin Türkiye’de ya da yurtdışında doğma durumu, hanehalkı reisi olma durumu, medeni durum, eğitim seviyesi, yaşanan bölge, sektör, evde çalışma sıklığı, ek iş sayısı, meslek ve haftalık çalışma saati” olarak bağımsız değişkenleri ifade etmektedir. Modelden elde edilen olasılık tahminleri ve marjinal etkiler ikili logit modeli ile tahmin edilmiştir. Marjinal etkiler, tüm kovaryatların gözlenen örneklem dağılımı üzerinden elde edilen ortalama marjinal etkiler (average marjinal effect, AME) olup, her bir kategorik değişkenin referans kategorisinden ilgili kategoriye geçişinin kayıtdışı çalışma olasılığı üzerinde neden olduğu ortalama değişimi yansıtmaktadır (Long ve Freese, 2006).

Çalışma kapsamında kurulan ikili logit/probit modelleri için öncelikle varsayımlar kontrol edilmiş ve bu doğrultuda gerekli düzenlemeler ve açıklamalar yapılmıştır. Modellerin genel uyumunu belirlemek için uygulanan Hosmer–Lemeshow uyum iyiliği testi, gözlenen ve model tarafından tahmin edilen olasılıklar arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir ($\chi^2(8) = 100.37, p < .001$). Bu durum modelin veriye uyumu noktasında problem olduğuna işaret etmektedir. Fakat bu test büyük örneklerde ($n > 40$, bu çalışmada 42.383) genellikle istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar verme eğilimindedir (Paul vd., 2013). Bu durumda hata teriminin normal dağılım veya lojistik dağılım varsayımları altında sırasıyla logit ve probit modellerin kullanılabileceği kabul edilmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi uyum iyiliği ölçütleri göz önüne alınarak logit model ana model olarak seçilmiş ve raporlanmış, probit model sonuçları ise sağlamlık kontrolü gerekçesiyle Ek Tablo A1’de paylaşılmıştır.

Büyük örneklem hacmi ve hata teriminde ortaya çıkabilecek heteroskedastisite problemi göz önüne alınarak logit ve probit modelleri sağlam (robust) standart hatalar ile tahmin edilmiştir. Bunun yanı sıra, bağımsız değişkenler ile bağımsız değişkenlerin kategorileri arasında çoklu doğrusal bağlantı probleminin olup olmadığına yönelik varyans büyütme faktörleri (VIF) değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar sektör ve meslek değişkenlerinin kategorileri arasında çoklu doğrusal bağlantı problemi olduğuna işaret etmiştir. Bu problemi ortadan kaldırmak için sektör değişkeni “tarım”, “sanayi+inşaat” ve “hizmet” olarak üçlü kategoriye indirgenmiştir. Meslek gruplarına ilişkin sadeleştirme ise “nitelikli meslekler” (yöneticiler, profesyoneller, teknisyenler ve yardımcı profesyoneller), “orta nitelikli meslekler” (büro çalışanları, hizmet ve satış elemanları, tesis ve makine operatörleri, montajcılar, sanayi, inşaat ve el sanatları işçileri, nitelikli tarım,

ormancılık ve su ürünleri işçileri) ve “nitelik gerektirmeyen meslekler” (nitelik gerektirmeyen meslekler) şeklinde üçlü kategoriye indirgenmiştir. Gerçekleştirilen bu sadeleştirmeden sonra bağımsız değişkenlerin kendi aralarında ve kategorileri arasında çoklu doğrusallık probleminin olmadığı (ortalama VIF=2.34) görülmüştür. Tüm bu düzenlemeler gerçekleştirildikten sonra kurulan modellerdeki bağımlı ve bağımsız değişkenler Tablo 2’de açıklanmıştır.

Tablo 2. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler -Frekans Yüzdeleri

Bağımlı Değişken	Kategoriler	Yüzde-%
Kayıtlılık Durumu	0.Kayıtlı	37.96
	1.Kayıtdışı	62.04
Bağımsız Değişken	Kategoriler	Yüzde-%
Cinsiyet	1.Erkek	82.41
	2. Kadın	17.59
Yaş	1.15-29	7.75
	2.30-44	28.92
	3.45-59	39.03
	4.60+yaş	24.30
Doğum Yeri	1.Türkiye	98.51
	2.Yurt Dışı	1.49
Hanehalkı Reisliği	1.Evet	75.96
	2.Hayır	24.04
Medeni Durum	1.Evli	84.48
	2.Bekâr	15.52
Eğitim Seviyesi	1.Düşük Bir Okul Bitirmedi İlkokul Ortaokul/ilköğretim (genel, mesleki, Teknik)	73.32
	2.Orta Genel Lise Mesleki veya teknik lise	17.35
	3.Yüksek 2-3 yıllık yüksekokul 4 yıllık yüksekokul veya fakülte 5 veya 6 yıllık fakülte, yüksek lisans, doktora	9.32
Yaşanılan Bölge	TR1 (İstanbul)	4.51
	TR2 (Batı Marmara)	7.00
	TR3 (Ege)	13.48
	TR4 (Doğu Marmara)	8.80
	TR5 (Batı Anadolu)	7.67
	TR6 (Akdeniz)	10.54

	TR7 (Orta Anadolu)	7.23
	TR8 (Batı Karadeniz)	10.72
	TR9 (Doğu Karadeniz)	8.79
	TRA (Kuzeydoğu Anadolu)	7.78
	TRB (Ortadoğu Anadolu)	6.90
	TRC (Güneydoğu Anadolu)	6.60
Sektör	1.Tarım	50.78
	2. Sanayi+İnşaat	12.68
	3. Hizmet	36.54
Evde Çalışma Sıklığı	1.Her zaman	4.53
	2. Ara Sıra	1.39
	3.Hiç	93.93
Ek İş	1.Yalnızca 1 İş	95.79
	2. 1 Ek iş	4.12
	3. 1’den Fazla Ek İş	0.08
Meslek	1.Nitelikli Yöneticiler Profesyonel meslek mensupları Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları	82.05
	2.Orta Nitelikli Büro hizmetlerinde çalışan elemanlar Hizmet ve satış elemanları Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları	7.98
	3.Nitelik gerektirmeyen işler	
Haftalık Çalışma Saati	0–29 saat	16.99
	30–44 saat	33.93
	45–54 saat	22.92
	55+ saat	26.16

Bulgular ve Tartışma

Bu başlık altında öncelikle model kurulmadan önce bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenle istatistiki olarak ilişkisini gösteren ki-kare analizine ait sonuçlar yer almaktadır. Sonrasında ise model sonuçları gösterilerek bulgular tartışılmaktadır. Model sonuçlarına geçmeden önce bu çalışmada ele alınan bağımsız değişkenlere ait özet istatistikler ve bu bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken ile istatistiki olarak ilişkisini gösteren ki-kare analiz sonuçları elde edilmiştir. Logit

modellemesine geçmeden önce yapılan ki-kare analizleri, bağımlı değişken ile her bir bağımsız kategorik değişken arasındaki ilişkilerin ön değerlendirmesini yapmak amacıyla uygulanır. Ki-kare testi, gözlenen ve beklenen frekanslar arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemeye yardımcı olur. Bu test, özellikle keşifçi veri analizinde değişkenler arasında anlamlı ilişkiler olup olmadığını belirlemek ve modelde yer alacak değişkenleri ön elemekten geçirmek açısından önemlidir (Agresti, 2018). Tablo 3 çalışma kapsamında ele alınan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkene göre dağılımını ve bağımlı değişkenle arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare analiz sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 3. Bağımsız Değişkenlere Göre Kayıtdışıgılın Dağılımı ve Ki-Kare Testi

Değişken	Kategori	Kayıtlı (n, %)	Kayıtdışı (n, %)	χ^2 (df)	p
Cinsiyet	Erkek	14,260 (40.83%)	20,669 (59.17%)	694.74 (1)	< .001
	Kadın	1,827 (24.51%)	5,628 (75.49%)		
Yaş	15–29 Yaş	1,666 (50.75%)	1,617 (49.25%)	3700.0 (3)	< .001
	30–44 Yaş	6,377 (52.02%)	5,882 (47.98%)		
	45–59 Yaş	6,550 (39.60%)	9,991 (60.40%)		
	60+ Yaş	1,494 (14.50%)	8,807 (85.50%)		
Doğum Yeri	Türkiye	15,891 (38.06%)	25,860 (61.94%)	13.34 (1)	< .001
	Yurt dışı	196 (30.96%)	437 (69.04%)		
Hanehalkı Reisi	Evet	12,080 (37.52%)	20,113 (62.48%)	10.59 (1)	< .001
	Hayır	4,007 (39.32%)	6,184 (60.68%)		
Medeni Durum	Evli	13,342 (37.26%)	22,466 (62.74%)	47.41 (1)	< .001
	Bekâr	2,745 (41.74%)	3,831 (58.26%)		

Eğitim Seviyesi	Düşük	10,058 (32.36%)	21,020 (67.64%)	1600.0 (2)	< .001
	Orta	3,769 (51.25%)	3,585 (48.75%)		
	Yüksek	2,260 (57.19%)	1,692 (42.81%)		
Yaşanılan Bölge	TR1 (İstanbul)	1,036 (54.24%)	874 (45.76%)	2400.0 (11)	< .001
	TR2 (Batı Marmara)	1,174 (39.60%)	1,791 (60.40%)		
	TR3 (Ege)	2,785 (48.75%)	2,928 (51.25%)		
	TR4 (Doğu Marmara)	1,488 (39.89%)	2,242 (60.11%)		
	TR5 (Batı Anadolu)	1,448 (44.53%)	1,804 (55.47%)		
	TR6 (Akdeniz)	1,797 (40.22%)	2,671 (59.78%)		
	TR7 (Orta Anadolu)	1,786 (58.29%)	1,278 (41.71%)		
	TR8 (Batı Karadeniz)	1,337 (29.44%)	3,205 (70.56%)		
	TR9 (Doğu Karadeniz)	759 (20.38%)	2,966 (79.62%)		
	TRA (Kuzeydoğu Anadolu)	701 (21.27%)	2,595 (78.73%)		
	TRB (Ortadoğu Anadolu)	676 (23.13%)	2,247 (76.87%)		
	TRC (Güneydoğu Anadolu)	1,100 (39.34%)	1,696 (60.66%)		
Sektör	Tarım	5,321 (24.72%)	16,201 (75.28%)	4000.0 (2)	< .001
	Sanayi + İnşaat	2,020 (37.59%)	3,354 (62.41%)		
	Hizmet	8,746 (56.47%)	6,742 (43.53%)		

Evde Çalışma	Her zaman	278 (14.02%)	1,705 (85.98%)	520.19 (2)	< .001
	Ara sıra	187 (31.69%)	403 (68.31%)		
	Hiç	15,622 (39.24%)	24,189 (60.76%)		
Ek İş	Hayır	15,192 (37.42%)	25,409 (62.58%)	119.16 (2)	< .001
	1 Ek İş	875 (50.06%)	873 (49.94%)		
	1’den Fazla	20 (57.14%)	15 (42.86%)		
Meslek	Nitelikli	2,779 (65.76%)	1447 (34.24%)	2000.0 (2)	< .001
	Orta Nitelikli	12,639 (36.35%)	22,135 (63.65%)		
	Nitelik Gerektirmeyen İşler	669 (19.77%)	2,715 (80.23%)		
Haftalık Çalışma Saati	0–29 saat	1,108 (15.39%)	6,093 (84.61%)	3900.0 (3)	< .001
	30–44 saat	4,139 (28.78%)	10,244 (71.22%)		
	45–54 saat	4,950 (50.96%)	4,764 (49.04%)		
	55+ saat	5,890 (53.13%)	5,196 (46.87%)		

Tablo 1 incelendiğine, demografik faktörler ile kayıt dışı çalışma arasındaki ilişkinin doğrulandığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda kendi hesabına çalışanlar arasında gerçekleştirilen ki-kare testi sonucuna göre, cinsiyet ile kayıt dışı çalışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2(1) = 694.74$, $p < .001$). Erkeklerin %59.17’si kayıt dışı çalışırken, bu oran kadınlarda %75.49’dur. Bu durum, kendi hesabına çalışanlar arasında da kadınların daha yüksek oranda kayıt dışı çalıştığını göstermektedir. Kendi hesabına çalışan bireyler arasında yaşa göre kayıtdışılığın anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır ($\chi^2(3) = 3700.00$, $p < .001$). Elde edilen sonuç kayıtdışılığın yaşla birlikte artmasıyla ilgilidir. 15–29 yaş grubunda kayıtdışılık oranı %49.25 iken, 60 yaş ve üzerindeki bireylerde bu oran %85.50

düzeyindedir. Ki-Kare testi sonuçlarına göre, kendi hesabına çalışan bireyler arasında doğum yerine göre kayıtdışılık oranları anlamlı farklılık göstermektedir ($\chi^2(1) = 13.34$, $p < .001$). Yurt dışında doğmuş bireylerin %69.04’ü kayıt dışı çalışırken, bu oran Türkiye doğumlularda %61.94 olarak gözlemlenmiştir. Hanehalkı reisi olup olmama durumunun da kayıt dışı istihdam oranlarında anlamlı bir farka neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($\chi^2(1) = 10.59$, $p = .001$). Hanehalkı reisi olan bireylerde kayıt dışı çalışma oranı %62.48 iken, hanehalkı reisi olmayan bireylerde bu oran %60.68’dir. Fark istatistiksel olarak anlamlı olsa da, mutlak farkın görece sınırlı olduğu gözlemlenmektedir. Medeni duruma göre kayıt dışı çalışma oranlarında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($\chi^2(1) = 47.41$, $p < .001$). Evli bireylerin %62.74’ü kayıt dışı çalışırken, bekâr bireylerde bu oran %58.26’dır. Diğer önemli bir sonuca göre eğitim düzeyine göre kayıt dışı çalışma oranları, anlamlı farklılık göstermektedir ($\chi^2(2) = 1600.0$, $p < .001$). En yüksek kayıt dışı istihdam oranı düşük eğitim grubunda gözlenmiştir: Bu gruptaki bireylerin %67.64’ü kayıt dışı çalışmaktadır. Buna karşılık, ortaöğretim düzeyinde bu oran %48.75, yükseköğretim düzeyinde ise %42.81’e kadar düşmektedir. İkamet edilen bölge ile kayıt dışı çalışma arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2(11) = 2400.0$, $p < .001$). Kayıt dışılık oranları bölgesel düzeyde önemli farklılıklar göstermektedir. Özellikle Doğu Karadeniz (%79.62-TR9), Kuzeydoğu Anadolu (%78.73-TRA) ve Ortadoğu Anadolu (%76.87-TRB) gibi bölgelerde kayıt dışılık oldukça yüksektir.

Tablo 1’e göre kendi hesabına çalışanlar arasında çalışma hayatına ilişkin faktörler ile kayıt dışılık arasında önemli ilişkiler mevcuttur. Ki-Kare sonuçlarına göre, kendi hesabına çalışanların faaliyet gösterdiği sektör ile kayıt dışı çalışıp çalışmadıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($\chi^2(3) = 4000.0$, $p < .001$). Sektörel dağılım, kayıt dışı çalışmanın yoğunlaştığı alanlara ilişkin önemli farklara işaret etmektedir. Buna göre Tarım sektöründe kayıtdışılık %75.28, Sanayi+inşaat sektöründe %62.41 ve Hizmet sektöründe %43.53’tür. Ek iş yapma durumuna göre yapılan ki-kare testi sonucuna göre, değişken ile kayıt dışı istihdam arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($\chi^2(2) = 119.16$, $p < .001$). Bulgular, ek iş yapan bireylerin kayıtlı çalışma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Buna göre hiç ek iş yapmayanlarda kayıt dışılık oranı %62.58, bir ek iş yapanlarda %49.94 ve birden fazla ek iş yapanlarda %42.86’dır. Meslek gruplarına göre kayıt dışılık oranları arasında anlamlı bir ilişki vardır ($\chi^2(8) = 5600.0$, $p < .001$). Bulgulara göre en yüksek kayıt dışılık oranı nitelik gerektirmeyen işlerle ilgili mesleklerde (%80.23) ve en düşük kayıtlılık oranı ise nitelikli (%34.24) mesleklerdedir. Analiz sonuçları, haftalık çalışma süresi ile kayıt dışı istihdam arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur ($\chi^2(3) = 3900.0$, $p < .001$). Bulgular, kayıt dışı çalışma oranlarının haftalık çalışma süresi azaldıkça arttığını göstermektedir.

Ki-Kare analiz sonuçları ele alınır tüm bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan kayıt dışı çalışma durumu ile istatistiksel olarak anlamlı ilişkisinin olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Tablo 1’de yer alan tüm değişkenler (faktörler) kendi hesabına çalışanlarda kayıt dışılığı etkileyen faktörler olarak modele dahil edilmiştir.

Model Bulguları ve Tartışma

Tablo 4 bu çalışma kapsamında kurulan logit modeli katsayılarını ve bahis oranlarını göstermektedir.

Tablo 4. Logit Modeli Katsayıları ve Odds Ratio (Bahis Oranı)

Değişken	B	OR	Robust Std. Error	z	P> z
Cinsiyet (Referans Kategori: Erkek)					
<i>Kadın</i>	0.690	1.994	0.039	17.45	0.000
Yaş (Referans Kategori: 15-29 Yaş)					
<i>Yaş: 30-44</i>	-0.281	0.754	0.047	-5.92	0.000
<i>Yaş: 45-59</i>	0.153	1.165	0.049	3.07	0.002
<i>Yaş: 60+</i>	1.450	4.264	0.057	25.14	0.000
Doğum Yeri (Referans Kategori: Türkiye)					
<i>Yurt Dışı</i>	0.091	2.491	0.106	8.55	0.000
Hane Halkı Reislği (Referans Kategori: Evet)					
<i>Hayır</i>	-0.122	0.884	0.034	-3.58	0.000
Medeni Durum (Referans Kategori: Evli)					
<i>Bekâr</i>	-0.093	0.910	0.036	-2.57	0.010
Eğitim Durumu (Referans Kategori: Düşük Eğitim)					
<i>Eğitim: Orta</i>	-0.264	0.767	0.031	-8.31	0.000
<i>Eğitim: Yüksek</i>	-0.441	0.642	0.044	-9.93	0.000
Yaşanılan Bölge (Referans Kategori: TR1-İstanbul)					
<i>TR2 (Batı Marmara)</i>	0.053	1.054	0.070	0.75	0.452
<i>TR3 (Ege)</i>	-0.180	0.835	0.062	-2.86	0.004
<i>TR4 (Doğu Marmara)</i>	-0.007	0.992	0.067	-0.12	0.906
<i>TR5 (Batı Anadolu)</i>	0.069	1.072	0.069	1.01	0.312
<i>TR6 (Akdeniz)</i>	0.218	1.244	0.065	3.54	0.001
<i>TR7 (Orta Anadolu)</i>	-0.698	0.497	0.070	-9.84	0.000
<i>TR8 (Batı Karadeniz)</i>	0.576	1.780	0.066	8.62	0.000
<i>TR9 (Doğu Karadeniz)</i>	0.880	2.411	0.071	12.36	0.000

TRA (Kuzeydoğu Anadolu)	1.154	3.173	0.074	15.44	0.000
TRB (Ortadoğu Anadolu)	1.122	3.071	0.073	15.28	0.000
TRC (Güneydoğu Anadolu)	0.605	1.831	0.070	8.55	0.000
Sektör (Referans Kategori: Tarım)					
Sanayi+İnşaat	-0.380	0.683	0.038	-9.78	0.000
Hizmet	-1.004	0.366	0.030	-32.47	0.000
Evde Çalışma Sıklığı (Referans Kategori: Her Zaman)					
Ara Sıra	-0.978	0.375	0.125	-7.80	0.000
Hiç	-1.312	0.269	0.075	-17.39	0.000
Ek İş (Referans Kategori: Yalnızca 1 İş)					
1 Ek İş	-0.354	0.701	0.058	-6.03	0.000
1’den Fazla Ek İş	-0.635	0.529	0.442	-1.44	0.151
Meslek (Referans Kategori: Nitelikli Meslek)					
Orta Nitelikli	0.270	1.311	0.046	5.88	0.000
Nitelik Gerektirmeyen İşler	1.716	5.566	0.063	26.88	0.000
Haftalık Çalışma Saati (Referans Kategori: 0-29 saat)					
30-44 saat	-0.812	0.443	0.044	-18.32	0.000
45-54 saat	-1.353	0.258	0.045	-29.71	0.000
55+ saat	-1.457	0.232	0.045	-32.24	0.000
Number of obs = 42,384					
LR chi2(31) = 8286.65					
Prob > chi2 = 0.0000					
Log pseudolikelihood = -21450.379 Pseudo R2 = 0.2376					

Modelin açıklayıcılığı %23.7 düzeyinde bir *Pseudo R²* (Nagelkerke) değeriyle ifade edilmektedir. Bu oran, sosyal bilimler bağlamında oldukça anlamlı bir model açıklayıcılığına işaret etmektedir (Hosmer, vd., 2013). Sonuç olarak, elde edilen model gerek teorik tutarlılığı gerekse istatistiksel geçerliliği açısından çalışmanın temel amacını desteklemektedir. Model, Türkiye’de kendi hesabına çalışan bireylerin kayıtdışılık eğilimlerinin; demografik faktörler (cinsiyet, yaş grubu, medeni durum, doğum yeri), sosyoekonomik değişkenler (eğitim, sektör, iş sayısı, çalışma süresi) ve yapısal faktörler (meslek, yaşanılan bölge, evde çalışma durumu) ile anlamlı bir şekilde ilişkilendirilebileceğini göstermektedir.

Çalışmada kurulan ikili logit modeline ilişkin sonuçlar hem bahis oranları (OR) hem de marjinal etkilerle raporlanmıştır. Olasılık modellerinde katsayılar ve bu katsayıların üstel değerlerini ifade eden bahis oranları, logit dönüşüme tabi tutulduğundan özellikle ikiden fazla kategori içeren bağımsız değişkenlerin yorumlanması görece güçleşmektedir. Marjinal etkiler ise bağımsız değişkenlerdeki bir birimlik artış veya kategoriler arasındaki geçişin kayıtdışı çalışma olasılığı

üzerindeki ortalama ne kadarlık bir değişime neden olduğunu yüzde puan cinsinden gösterdiği için daha sezgisel ve şeffaf yorumlara izin verebilmektedir (Long ve Freese, 2004). Dolayısıyla bağımsız değişkenlere ilişkin yorumlar bir sonraki tabloda gösterilen marjinal etkiler tablosu üzerinden gerçekleştirilmiştir. Model kapsamında tahmin edilen olasılıklar; her bir gözlem için kayıtdışı çalışma olasılığı $P_i = \Lambda(X_i\beta^*)$ şeklinde bireyin gözlenebilen özellikleri (cinsiyet, yaş, eğitim vb.) kullanılarak hesaplanmıştır. Bağımsız değişkenler için marjinal etkiler söz konusu değişkenin referans kategoriden diğer bir kategoriye geçişinin her bir gözlemlerde sebep olduğu olasılık farkı üzerinden elde edilmiş ve bu farkların tüm örneklem üzerindeki ortalaması alınarak ortalama marjinal etki (AME) hesaplanmıştır. Bir sonraki tabloda gösterilen marjinal etkiler tüm örneklemde gözlemlenen bireylerin dağılımına göre elde edilen ortalama olasılık farklarını yansıtmaktadır (Long ve Freese, 2006). Tablo 3’te modelden elde edile Marjinal Etkiler gösterilmektedir.

Tablo 5 İkili Logit Modeline Ait Marjinal Etkiler

Değişken	dy/dx	Robust Std. Error	P> z
Cinsiyet (Referans Kategori: Erkek)			
<i>Kadın</i>	0.115	0.0065	0.000
Yaş (Referans Kategori: 15-29 Yaş)			
<i>Yaş: 30-44</i>	-0.053	0.0090	0.000
<i>Yaş: 45-59</i>	0.028	0.0094	0.002
<i>Yaş: 60+</i>	0.239	0.0099	0.000
Doğum Yeri (Referans Kategori: Türkiye)			
<i>Yurt Dışı</i>	0.153	0.0178	0.000
Hane Halkı Reisiliği (Referans Kategori: Evet)			
<i>Hayır</i>	-0.020	0.0057	0.000
Medeni Durum (Referans Kategori: Evli)			
<i>Bekâr</i>	-0.015	0.0061	0.010
Eğitim Durumu (Referans Kategori: Düşük Eğitim)			
<i>Eğitim: Orta</i>	-0.045	0.0055	0.000
<i>Eğitim: Yüksek</i>	-0.076	0.0078	0.000
Yaşanılan Bölge (Referans Kategori: TR1-İstanbul)			
<i>TR2 (Batı Marmara)</i>	0.009	0.0127	0.452
<i>TR3 (Ege)</i>	-0.032	0.0114	0.004
<i>TR4 (Doğu Marmara)</i>	0.001	0.0122	0.906
<i>TR5 (Batı Anadolu)</i>	0.012	0.0125	0.313
<i>TR6 (Akdeniz)</i>	0.039	0.0118	0.001

<i>TR7 (Orta Anadolu)</i>	-0.127	0.0127	0.000
<i>TR8 (Batı Karadeniz)</i>	0.101	0.0119	0.000
<i>TR9 (Doğu Karadeniz)</i>	0.150	0.0123	0.000
<i>TRA (Kuzeydoğu Anadolu)</i>	0.192	0.0124	0.000
<i>TRB (Ortadoğu Anadolu)</i>	0.187	0.0123	0.000
<i>TRC (Güneydoğu Anadolu)</i>	0.106	0.0124	0.000
Sektör ((Referans Kategorisi: Tarım)			
<i>Sanayi+İnşaat</i>	-0.066	0.0069	0.000
<i>Hizmet</i>	-0.181	0.0057	0.000
Evde Çalışma Sıklığı (Referans Kategorisi: Her Zaman)			
<i>Ara Sıra</i>	-0.140	0.0188	0.000
<i>Hiç</i>	-0.196	0.0094	0.000
Ek İş (Referans Kategorisi: Yalnızca 1 İş)			
<i>1 Ek İş</i>	-0.060	0.0101	0.000
<i>1’den Fazla Ek İş</i>	-0.109	0.0775	0.157
Meslek (Referans Kategorisi: Nitelikli Meslek)			
<i>Orta Nitelikli</i>	0.047	0.0082	0.000
<i>Nitelik Gerektirmeyen İşler</i>	0.265	0.0095	0.000
Haftalık Çalışma Saati (Referans Kategorisi: 0-29 saat)			
<i>30-44 saat</i>	-0.127	0.0065	0.000
<i>45-54 saat</i>	-0.226	0.0070	0.000
<i>55+ saat</i>	-0.245	0.0070	0.000

Elde edilen sonuçlara göre kendi hesabına çalışanlarda kadınların erkeklere göre kayıt dışı çalışma ihtimali %11.5 daha yüksektir. Bu sonuç, cinsiyetin kendi hesabına çalışanlarda kayıtdışılığın temel belirleyicilerinden bir olduğunu göstermektedir. Kadınların daha yoğun şekilde, genellikle küçük ölçekli, ev temelli ya da düzensiz (pazarçılık vb.) ekonomik faaliyetlerde bulunmasının bu farklılığa neden olabileceği düşünülebilir. Bununla beraber kendi hesabına çalışan kadınların erkeklere göre daha az sermaye erişimine sahip olması da kadınlarda kayıtdışılık ihtimalini artırmaktadır (Bonnet vd., 2019). Model bulgularına göre, kendi hesabına çalışanlarda referans grup olan 15-29 yaş aralığına kıyasla, 30-44 yaş grubunda olmanın kayıtdışı çalışma ihtimalini %5.3 daha azalttığı anlaşılmaktadır. 45-59 yaş grubunda olma durumu kayıtdışı çalışma ihtimalini %2.8 artırmaktadır. 60 yaş ve üzerindeki bireylerde ise kayıtdışılık olasılığı, genç bireylerle karşılaştırıldığında %23.9 daha yüksektir. Elde edilen bu sonuç, kendi hesabına çalışanlar özelinde yaş ilerledikçe kayıt dışı çalışma ihtimalinin genel olarak yükseldiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla yaşın işgücü piyasaları kırılganlığı üzerindeki önemli etkisinin kayıt dışılık durumunda da etkili olduğunu göstermektedir. Özellikle 60 yaş ve üzeri grupta emeklilik sonrası gelirlerini artırmak amacıyla kendi hesabına bağımsız

olarak ekonomik faaliyetlerde bulunanların sosyal güvenlik sistemine kayıt olmadan çalışabildiği yaygın bir olgudur (Kolev vd., 2023). 30-44 yaş grubunun gençlere göre kayıtdışı çalışma ihtimallerinin daha düşük olması, bu yaş grubunda genellikle daha düzenli çalışma hayatı dinamikleriyle ilişkilendirilebilir. Nitekim bu yaş grubunun özellikle yaşlı ve daha genç bireylere göre daha düzenli ve kurumsallaşmış çalışma ilişkilerine sahip olması ve dolayısıyla daha istikrarlı gelir ve sosyal güvenlik erişimine sahip olduğu ifade edilmektedir (Bosch ve Maloney, 2010). Bunun yanı sıra bu sonuç, bu grupta sosyal güvenlik bilincinin yüksek olması dolayısıyla; sosyal güvenlik sistemine entegrasyonun daha yüksek olması ve daha düzenli gelire sahip olabilecekleri fikrini doğrulamaktadır (Tansel ve Acar, 2017).

Kendi hesabına çalışanlarda yurt dışı doğumlu olma durumu Türkiye doğumlu olma durumuna göre kayıt dışılık ihtimalini %15.3 artırmaktadır. Bu sonuç doğum yerinin kendi hesabına çalışanlarda kayıtdışılığın önemli bir belirleyicisi olduğuna işaret etmektedir. Yurtdışı doğumların sosyal güvenlik sistemine entegrasyonda problem yaşama ihtimalinin yüksek olması bu sonucun en önemli nedeni olarak değerlendirilebilir. Nitekim yurt dışında doğmuş bireylerin mevzuata ve sosyal güvenlik sisteminin işleyişine ilişkin daha az bilgi sahibi olabilmesi yüksek bir ihtimaldir. Kendi hesabına çalışanlar arsında hane halkı reisi olmama durumunun halehalkı reisi olma durumuna göre kayıt dışılığı %2. azalttığı anlaşılmaktadır. Bu etki istatistiki olarak anlamlı olsa da nispeten düşüktür. Bu durum, aile geçiminin sorumluluğunda olan bireylerin sosyal güvenlik maliyetlerinden kaçınmak amacıyla kayıt dışılığa yönelebileceğini düşündürmektedir. Elde edilen diğer bir sonuca göre referans grup olan evli bireylerle karşılaştırıldığında, bekâr olan kendi hesabına çalışan bireylerin kayıt dışı çalışma olasılığı %1.5 daha düşüktür. Bu etki istatistiksel olarak anlamlı olmakla birlikte, büyüklük açısından sınırlı düzeydedir. Hane halkı reisi olma durumuna ilişkin sonuç göz önüne alındığında evli olanların bakım yükümlülüğünün olması, sosyal güvenlik maliyetlerinin kayıt dışılık ihtimali üzerindeki baskısını doğrulamaktadır. Vergi ve prim yüklerinin özellikle çocuklu ve düşük gelirli ailelerde kayıtlı çalışma için engel teşkil edebileceği kabul edilebilir bir durumdur.

Kendi hesabına çalışanlar arasında eğitim seviyesinin de kayıt dışılık için önemli bir faktör olduğuna ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre düşük eğitim seviyene sahip olanlara göre orta düzey eğitime sahip bireylerde kayıt dışılık ihtimali %4.5 azalırken, yüksek düzeyde eğitime sahip bireylerde %7.6 azalmaktadır. Bu sonuç eğitim düzeyi ile kayıt dışılık arasındaki ters yönlü ilişkiyi doğrulamaktadır. Eğitim düzeyinin artması bireylerde yasal hak ve yükümlülüklerle ilişkin bilinç düzeyini artırabilmekte, dolayısıyla sosyal güvenlik sistemi içerisinde yer alma ihtimallerini artırmaktadır (Erdal, 2019). Bu çalışmanın odağında yer alan kendi hesabına çalışanlar arasında düşük eğitilmiş bireylerin genellikle küçük ölçekli, düşük

sermayeli ve düzensiz ekonomik faaliyetlerde bulunma ihtimalinin yüksek olması da kayıt dışılığı artırabilmektedir (Kanbur, 2009). Bu doğrultuda eğitimin kayıt dışılığı azaltmada önemli bir işleve sahip olabileceği anlaşılmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre kendi hesabına çalışanların yaşadığı bölgenin de kayıt dışılık ihtimalleri üzerinde anlamlı etkileri olabileceği ortaya çıkmıştır. Buna göre İstanbul’a kıyasla Ege’de yaşama durumu kendi hesabına çalışanlarda kayıt dışılık ihtimalini %3, Orta Anadolu’da yaşama durumu %12.7 azaltmakta iken Kuzeydoğu Anadolu’da yaşama durumu %19.2, Ortadoğu Anadolu’da yaşama durumu %18.7, Doğu Karadeniz’de yaşama durumu %15, Batı Karadeniz’de yaşama durumu %10.1 ve Akdeniz’de yaşama durumu %3.9 artırmaktadır. Sonuçlar genel olarak batı bölgelerinin İstanbul’a göre daha düzenli bir işgücü piyasası yapısına sahip olabileceğini ifade etmektedir. Öte yandan diğer bölgelerde kayıtlı ve düzenli istihdam fırsatlarının az olması yapısal ekonomik geri kalmışlık, kurumsal denetimin zorluğu gibi nedenlerle kayıt dışılık eğilimlerinin daha yüksek olabileceği ifade edilmektedir (Doğrul 2010; Şenel ve Öçal, 2021). Elde edilen bulgular bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik gelişmişlik farkının kendi hesabına çalışanlar özelinde kayıt dışılığın önemli bir etkileyicisi olduğunu göstermektedir.

Çalışma hayatına ilişkin değişkenlerin de kendi hesabına çalışanlar arasında kayıt dışılığın önemli belirleyicileri olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen sonuca göre kendi hesabına çalışanlar arasında faaliyette bulunulan sektör kayıt dışılığı etkileyen önemli bir faktördür. Buna göre referans kategori olan tarım sektöründe faaliyette bulunma durumuna göre sanayi ve inşaat sektöründe faaliyette bulunma durumu kayıt dışılığı %6.6 azaltmaktayken, hizmet sektöründe faaliyette bulunma durumu %18.1 düzeyinde azaltmaktadır. Bu bulgular, tarım sektörünün enformel yapısı ve düşük kurumsal düzenleme ve denetleme faaliyetleri gibi özelliklerinin kayıtdışılığa neden olduğunu doğrulamaktadır. Tarımda işyeri denetimlerinin sınırlı olması, mevsimlik iş yapısı, aile temelli üretim modeli ve düşük eğitim düzeyi gibi yapısal faktörler, kayıt dışılığı teşvik eden unsurlar arasındadır (Eralp, 2022; Bonnet vd., 2018). Buna karşın hizmet ve sanayi/inşaat sektörlerinde işlerin niteliği daha fazla müşteri ilişkisi, belge düzeni, vergi ödemesi gerektirdiği için kayıtlılık eğilimi daha yüksektir. Ayrıca, bu sektörlerdeki çalışanlar genellikle kentsel alanlarda faaliyet gösterdiğinden, denetim riski ve sosyal güvenlik bilinci de artmaktadır (Kanbur, 2009). Bu durum kayıt dışı istihdamla mücadelede sektör bazlı politikaların önemini ortaya koymaktadır. Tarım sektöründe kayıtlılığa ilişkin teşvik, mobil sosyal güvenlik faaliyetleri ve kooperatifleşmenin bu yönde etkili politikalar olabileceği düşünülmektedir. Faaliyette bulunulan mesleğin de kendi hesabına çalışanlar arasında kayıtdışılığın belirleyicilerinden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre referans kategori olan nitelikli mesleklere göre orta nitelikli mesleklerde olma durumu kayıtdışılığı yaklaşık %4.7 artırırken, nitelik gerektirmeyen işlerde faaliyet

gösterme durumu %26.5 artırmaktadır. Nitelikli mesleklerde faaliyet gösteren kendi hesabına çalışanların orta ve özellikle niteliksiz işlerde faaliyet gösterenlere göre öncelikle gelir açısından (Öztepe ve Akbaş 2018) daha avantajlı durumda olması bu farklılığın en önemli nedenlerinden biri olabilir. Öte yandan niteliksiz işlerde gerçekleştirilen faaliyetlerin daha az denetime tabi olması, düşük başlangıç sermayesi gerektirmesi ve resmi çalışma ilişkilerine uzaklığı da kayıt dışılığı önemli düzeyde artırabilmektedir (Bonnet vd., 2018). Dolayısıyla nitelik gerektirmeyen işlerde faaliyet gösterenler, çoğunlukla kayıtlılığı bir yük olarak görebilmekte, kayıtdışılığı ise daha avantajlı olarak değerlendirebilmektedir (Maloney, 2004; Chen, 2012).

Kendi hesabına çalışanlarda kayıtdışılığa etki eden diğer önemli faktör faaliyetin evden yürütülme sıklığıdır. Elde edine sonuca göre referans kategori olan “her zaman evden çalışma” durumuna göre ara sıra evde çalışma durumu kayıtdışılık ihtimalini %14 azaltmaktayken faaliyetin tamamen ev dışında gerçekleştirilmesi durumu %19.6 azaltmaktadır. Bu bulgu evde çalışmanın kendi hesabına çalışanlar için kayıtdışılığın yapısal bir belirleyicisi olduğunu ortaya koymaktadır. Evden yürütülen gelir getirici faaliyetler genellikle resmi bir işyeri açmaksızın ya da ticari bir mekân kullanmaksızın ev içi üretim, bakım hizmetleri, temizlik vb. kayıt dışı ticari faaliyetlerdir. Nitekim ‘ev içi çalışma’ genel olarak kayıt dışı istihdamın önemli bir bileşeni olarak kabul edilmektedir (Bonnet vd., 2018; Chen, 2012). Ev dışında gerçekleştirilen ticari faaliyetler ise nispeten deneyime daha fazla açık olma ve ticari mekân kullanımı ile ilgili olarak belediye gibi resmi kurumlarla bağlantılı hareket etme gerekliliği dolayısıyla kayıt dışılık ihtimali daha düşük olan faaliyetlerdir. Ek iş yapma durumunun da kendi hesabına çalışanlar arasında kayıt dışılığın önemli bir belirleyicisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre bir ek iş yapma durumu kayıtdışılığı %6 azaltırken birden fazla ek iş yapma durumu kayıtdışılığı %10.9 azaltmaktadır. Ek iş yapma genellikle daha yüksek net gelir, finansal güvenlik gibi avantajlarla ilişkilendirilmektedir (Dorenbosch, 2014). Gelir ile kayıtdışılık arasındaki ters yönlü ilişki ek iş yapanlarda kayıtdışılığı azaltıyor gibi görünmektedir. Çalışma hayatıyla ilgili faktörler açısından kayıtdışılığa etki eden diğer faktör çalışma saatidir. Elde edilen sonuca göre haftalık 0-29 saat çalışmaya göre 30-44 saat çalışma durumu kayıtdışılık ihtimalini %12.7, 45-54 saat çalışma %22.6 ve 55 ve daha fazla çalışma durumu %24.5 azaltmaktadır. Düşük çalışma saatleri genellikle geçici, mevsimlik veya düşük talep gören nispeten az gelir getirici işlerle ilişkilendirilmektedir. Bu tür faaliyetlerin kayıtlılık gibi sabit maliyetleri karşılamak için yeterli gelir sağlamaması nedeniyle kayıtdışılık ihtimalinin arttığı ifade edilmektedir (Loayza, 1996).

Sonuç ve Öneriler

Türkiye işgücü piyasaları için başat sorunlardan biri kayıt dışı istihdamdır. Bu problem belirli gruplarda özellikle daha önemli düzeydedir. İşteki duruma göre “Kendi hesabına çalışanlar” kayıtdışılığın en yoğun olduğu gruplardan birini oluşturmaktadır. Bu kapsamda bu çalışmada kendi hesabına çalışanlar arasında kayıtdışılığı etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. TÜİK tarafından Türkiye çapında gerçekleştirilen kapsamlı bir anket çalışmasından elde edilen verilerle (42.384) Lojistik regresyon modeli kurulmuş ve önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar; yaş, eğitim, cinsiyet, coğrafi bölge, doğum yeri, medeni durum, hane halkı reisliği gibi demografik faktörlerin yanı sıra faaliyette bulunulan sektör ve meslek grubu, evde çalışma sıklığı, ek işin varlığı ve haftalık çalışma saati gibi çalışma hayatına ilişkin faktörlerin kendi hesabına çalışanlarda kayıtdışılığı etkileyen faktörler olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle medeni durum ve hanehalkı reisi olma durumuna ilişkin sonuçlar literatürdeki sonuçlardan farklıdır. Bu sonuçlar, Türkiye’de kayıtdışılıkla etkili mücadele için hem demografik gruplara özgü hem çalışma hayatına ilişkin bazı yapısal politikalara olan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Bu kapsamda;

Kendi hesabına çalışan kadınların genellikle küçük ölçekli düşük sermayeli ve yaygın olarak ev eksenli işlerle ilgilendiği varsayımı altında, özellikle bu gruptaki kadınlar için sosyal güvenlik prim desteği veya kademeli prim indirimi gibi politikaların kadınlarda kayıtlılığı artırabileceği düşünülmektedir. Yaş açısından özellikle 60 yaş ve üzeri grupta emeklilik sonrası ek gelir elde edebilmek adına ticari faaliyet gerçekleştiren bireylerin kayıtdışılığa daha yatkın olduğuna yönelik sonuca ulaşılmıştır. Bu kapsamda emeklilerin ek gelir elde etme adına yürüttükleri faaliyetler için kısmi prim ödeme sistemi veya aktif yaşlanma politikalarına uygun teşviklerle; emeklilik gelirini azaltmaksızın düşük oranlı prim ödemeleri gibi uygulamalar ışığında özel bir statü kazandırılarak kayıtlılığın artırılabilceği düşünülmektedir. Eğitim düzeyi ile kayıtdışılık ihtimali arasındaki ters ilişkinin kendi hesabına çalışanlar arasında da geçerli olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum düşük eğitimin düşük gelirle bütünleşebileceği varsayımı altında diğer birçok faktörle ilgili olabilir. Ancak düşük eğitim seviyelerinde sosyal güvenlik bilincinin düşük olabilmesi ve bu gruba özgü bilgilendirme faaliyetlerinin yoğunlaştırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Yurtdışında doğanların Türkiye doğumlulara göre kayıtdışılık ihtimallerinin yüksek olması da bu grup için benzer şekilde sosyal güveliğe ilişkin bilgilendirmenin yoğunlaştırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Türkiye’de bölgesel anlamda sosyo-ekonomik gelişmişlik farklarının kendi hesabına çalışanlarda kayıtdışılığın önemli bir belirleyicisi olduğu bulgusu, sosyal güvenlik primlerine ilişkin politikaların da bölgesel anlamda geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Elde edilen sonuçlar özellikle doğu bölgeleri için özel teşvik,

bilgilendirme ve daha düzenli denetleme faaliyetlerine ilişkin ihtiyaçlara işaret etmektedir.

Demografik faktörler açısından iki önemli bulgu oldukça dikkat çekicidir. Kendi hesabına çalışanlarda evli olmanın ve hanehalkı reisi olmanın kayıtdışılığı pozitif yönde etkilediğine yönelik sonuçlar ilgili literatürdeki sonuçlardan farklıdır. Bu durumun, literatür taraması başlığında da belirtildiği gibi kendi hesabına çalışanların gerek gelir akışı gerekse çoğunlukla düzensiz ve verimsiz çalışma hayatı dinamikleri ile ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir. Evli olmanın ve hanehalkı reisi olmanın getirdiği maddi yükümlülüklerin kendi hesabına çalışanlarda kayıtlılığın gereği olan primlerden kaçınılmasına neden olabildiği düşünülmektedir. Hem evli bireyler hem hane halkı reisleri için kayıtdışı çalışma; emekliliğin yanı sıra kendilerinin ve özellikle sorumlu oldukları diğer bireylerin ücretsiz sağlık bakımı faaliyetlerinden yararlanamaması durumunu ortaya çıkarmaktadır. Buna karşın bu bireylerin kayıtdışılığa daha yatkın olması Türkiye’de sosyal güvenlik primlerinin evlilik veya bakmakla yükümlü olunan kişi sayısına göre özelleştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda özellikle kamu sektörü ve bazı özel sektör çalışanları için uygulanan evlilik ve çocuk yardımı gibi olanakların kendi hesabına çalışanlar için sigorta primi üzerinde indirimle dönüştürülebilir. Böylelikle evli ve/veya hanehalkı reisi olan kendi hesabına çalışanlara bakmakla yükümlü olduğu birey sayısına göre kayıtlılığın mali yükü azaltılarak kayıtlılığın teşvik edilebileceği düşünülmektedir.

Elde edilen sonuçlar; çalışma hayatına ilişkin yapısal faktörlerin de kendi hesabına çalışanlar arasında kayıtdışılığın önemli belirleyicileri olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre özellikle tarımda kendi hesabına çalışanlar için kayıtlılık teşviklerinin artırılması, mobil sosyal güvenlik hizmetleri ve kooperatifleşmenin yaygınlaştırılması gibi araçlarla kayıtlılığa geçişin desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Tarım sektörüne özgü politikaların yanı sıra, faaliyette bulunan meslek grubunun da etkisi göz önüne alındığında özellikle hizmet sektörü ve niteliksiz işlerde çalışan kendi hesabına bireyler için mobil vergi kaydı uygulamaları, esnek muhasebe sistemleri ve mesleki örgütlenme teşviklerinin etkili politikalar olabileceği düşünülmektedir. Nitekim elde edilen sonuçlar özellikle niteliksiz hizmet mesleklerinde diğer meslek gruplarına göre kayıtdışılık ihtimalinin arttığını ortaya koymuştur. Bu kapsamda tarım ve düşük nitelikli hizmet mesleklerinin çoğunlukla mevsimsel özellikleri dikkate alındığında Sosyal Güvenlik ödemelerinin bu tür işlerde gelirin elde edildiği dönemlerde bir veya iki defada (ilgili ürünün satış dönemleri veya turizme göre mevsimsel gelirin arttığı dönemler gibi) ödenebileceği bir sistem geliştirilebilir. Elde edilen diğer ilgi çekici sonuç kendi hesabına çalışanlarda ek işin varlığı veya birden fazla ek işi olma durumunun kayıtlı çalışma ihtimalini artırdığı ile ilgilidir. Bu sonuç ek işler dolayısıyla gelirdeki artışın kayıtlılık

maliyetlerini karşılamak noktasında kendi hesabına çalışanları daha avantajlı konuma getirdiğini düşündürmektedir. Bu bağlamda kendi hesabına çalışanlarda ek iş yapma imkânlarının artırılmasına yönelik politikaların faydalı olabileceği düşünülmektedir. Haftalık çalışma süresi ile kayıtdışılık arasında ters yönlü ilişkiye yönelik bir sonuca ulaşılmıştır. Bu sonuç kısa süreli; günlük ya da mevsimlik işlerle ilgili faaliyet yürüten kendi hesabına çalışanlarda kayıtdışılığın yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda düşük saatle çalışan kendi hesabına çalışanlar için yarı-zamanlı kayıtlılık teşvikleri, mikro ölçekli vergi uygulamaları ve esnek sigorta primlerine ilişkin politika gereklilikleri ortaya çıkmaktadır.

Elde edilen sonuçlar Türkiye’de kendi hesabına çalışan bireyler arasında kayıtdışılığın ekonomik nedenlerin yanı sıra çok katmanlı ve toplumsal boyutları olan bir problem olduğunu ortaya koymaktadır. Kadınlar ve ileri yaştaki bireylerin kayıtdışılığa daha açık durumda olması sosyal güvenlik sisteminin kapsayıcılık ve fırsat eşitliği açısından yeniden değerlendirme gerekliliğine işaret etmekte, kapsayıcı ve işlevsel sosyal politikalara olan ihtiyacı ifade etmektedir. Evli bireylerin ve hane halkı reislerinin kayıtdışı çalışmaları, yalnızca bireysel güvenlik açıkları yaratmakla kalmamakta; aynı zamanda bakmakla yükümlü oldukları kişilerin de ücretsiz sağlık hizmetlerine erişimini riske atmaktadır. Bu durum, sosyal güvenlik politikalarının "aile içindeki sorumluluk yapısını" gözetken daha adil ve esnek primlendirme modellerine ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan ek iş ve dolayısıyla gelir çeşitliliği ve ekonomik dayanıklılığın kayıtlılığı ön plana çıkarması, kendi hesabına çalışanlarda gelir artırıcı teşvikler veya kayıtlılık maliyetlerinin azaltılması gibi politikaların gerekliliğine işaret etmektedir. Tüm bu bulgular, kayıt dışı istihdamla mücadelede demografik farklılıkları gözetken, kırılgan grupları odağa alan ve sosyal güvenliğin kapsayıcılığını artırmayı hedefleyen yapısal politika reformlarının gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın sonuçlarının sosyal politikalar açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Extended Summary

Informal employment refers to economic activities carried out by individuals without fulfilling legal obligations and without registration in the social security system. These activities not only lead to macroeconomic problems such as tax revenue loss and disruptions in the functioning of the social security system but also cause productivity losses in labor markets, wage inequalities, and ultimately result in low-quality employment. Moreover, working outside the social security system deprives individuals of social rights such as retirement benefits, health insurance, and job security, creating significant challenges for social policy. In this context, informal employment is not merely an economic issue but also a multidimensional problem that undermines the effectiveness of the social

protection system and exacerbates social inequalities.

Informal employment stands out as one of the most significant challenges for Turkey, both from a macroeconomic perspective and particularly within labor markets. According to the report by the Ministry of Labor and Social Security, the informal employment rate in Turkey decreased from 35.4% in 2014 to 26.1% by 2023 (MLSS, 2025). Although informal employment rates have shown a declining trend over the years, they still remain at relatively high levels. In comparison, informal employment rates in the European Union during the same period ranged between approximately 15% and 13% (ILO, 2023). Self-employed individuals constitute a substantial portion of informal employment in Turkey. In terms of employment status, after unpaid family workers—who generally have an informal employment rate exceeding 85%—self-employed workers exhibit the highest rates of informality. For instance, the informal employment rate among the self-employed was calculated as 65.7% for 2019 (Şenel & Kumaş, 2019), whereas in this study it is estimated at 62.4% for 2022.

The aim of this study is to identify the factors leading to informality among self-employed individuals in Turkey and to develop policy recommendations within the framework of social policy tools to address this issue. The study utilizes data on 42,384 self-employed individuals, obtained by filtering the 2022 Turkish Labor Force Survey Microdata conducted by TurkStat. In the analysis, the individual's registration status in the social security system (informal/formal) is defined as a binary dependent variable, and the effects of demographic and employment-related factors on informality are examined using a logistic regression model. This study is expected to make two significant contributions to the existing literature on informal employment among self-employed individuals in Turkey. First, as highlighted in the literature review section, some of the determinants considered in this study are unique and have not been extensively examined in previous research. Second, the econometric model developed to identify the determinants of informality provides another original contribution to the field.

In the empirical section of the study, before proceeding to the modeling stage, descriptive statistics of the independent variables considered in this research and the results of chi-square tests examining their statistical associations with the dependent variable were obtained. The chi-square analysis results indicated that all the independent variables examined were statistically significantly associated with the dependent variable, namely the informality status of employment. The results of the logistic regression model revealed that demographic factors such as age, education, gender, geographical region, place of birth, marital status, and household headship, as well as labor market-related factors including sector and occupational group, frequency of working from home, the presence of secondary

employment, and weekly working hours, significantly influence informality among the self-employed. These findings demonstrate that informality among self-employed individuals in Turkey is not solely driven by economic reasons but is also a multilayered issue with significant societal dimensions. The greater vulnerability of women and older individuals to informality highlights the need to reassess the inclusiveness and equity of the social security system, indicating the necessity for more inclusive and functional social policies.

The informal employment of married individuals and household heads not only creates individual vulnerabilities but also risks the access of their dependents to free healthcare services. This underscores the need for fairer and more flexible contribution models in social security policies that take into account the "intra-household responsibility structure." Moreover, the positive association between income diversification through secondary employment and formalization suggests the necessity of policies that provide income-enhancing incentives or reduce the costs of formalization for the self-employed. Overall, these findings emphasize the need for structural policy reforms that consider demographic differences, focus on vulnerable groups, and aim to enhance the inclusiveness of social security in the fight against informal employment. In this context, the results of this study are expected to offer valuable insights for social policy development.

Beyan

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar, bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

KAYNAKÇA

- Agresti, A. (2018). *Statistical methods for the social sciences* (5th ed.). Pearson Education.
- Bairagya, I. (2012). Employment in India's informal sector: size, patterns, growth and determinants. *Journal of the Asia Pacific Economy*, 17(4), 593-615.
- Barry, I., & Cissokho, L. (2025). Effects of individual and household characteristics on informal entrepreneurship among youths in Senegal. *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 15(1), 5.
- Başol, O., & Yalçın, E. C. (2020). İstanbul’da kayıt dışı istihdamın sosyo-demografik belirleyicileri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(4), 173-190.
- Bennett, J., & Rablen, M. D. (2015). Self-employment, wage employment, and informality in a developing economy. *Oxford Economic Papers*, 67(2), 227-244.
- Bonnet, F., Vanek, J., & Chen, M. (2019a). Women and men in the informal economy: A statistical brief. *International Labour Office*, Geneva, 20(1).
- Bonnet, F., Vanek, J., & Chen, M. (2019b). Women and men in the informal economy: A statistical brief. *International Labour Office*, Geneva, 20(1).
- Bosch, M., & Maloney, W. F. (2010). Comparative analysis of labor market dynamics using Markov processes: An application to informality. *Labour Economics*, 17(4), 621-631.
- Copisarow, R. (2004). *Street UK – A Micro-Finance Organisation: Lessons Learned from its First Three Years’ Operations*. Street UK, Birmingham.
- Cross, J. (2000). Street vendors, modernity and postmodernity: conflict and compromise in the global economy. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 20(1), 29-51.
- Çiftçi, H. (2018). Kayıt Dışı İstihdamın Ekonomik Etkileri. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 1-17.
- ÇSGB (2025). *Ulusal İstihdam Stratejisi 2025-2028*. <https://www.cs.gb.gov.tr/Media/t0bomvck/ulusal-istihdam-stratejisi-2025-2028.pdf> Erişim tarihi: 12.05.2025.
- Daştan, H., & Mola, H. (2020). Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdama Etki Eden Mikro Faktörlerin Analizi Bölgeler Arası Bir Karşılaştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(3), 789-808.
- Doğrul, H. G. (2012). Determinants of formal and informal sector employment in the urban areas of Turkey. *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 4(2), 217-231.
- Dorenbosch, L. (2014). Changing face of ‘multi-jobbing’. <https://www.eurofound.europa.eu/en/resources/article/2014/changing-face-multi-jobbing>. Erişim Tarihi: 10.05.2025.

- Dougherty, S. and O. Escobar (2013), “The Determinants of Informality in Mexico's States”, OECD Economics Department Working Papers, No. 1043, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5k483jrvnjq2-en>.
- Ercan, F., & Özar, Ş. (2000). Emek Piyasası Teorileri ve Türkiye’de Emek Piyasası Çalışmaları. *Toplum ve Bilim*, 86, 22-72.
- ERALP, A. (2022). Türkiye’de kayıtlı ekonomi ile kayıt dışı istihdam oranı arasındaki ilişkinin sektörler itibarıyla incelenmesi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 57(2), 1027-1039.
- Erdal, İ. Ö. Y. (2019). Türkiye’de kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı istihdamla mücadele politikaları. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 225-246.
- Fiess, N. M., Fugazza, M., & Maloney, W. F. (2010). Informal self-employment and macroeconomic fluctuations. *Journal of Development Economics*, 91(2), 211-226.
- Fidan, H., & Genç, S. (2013). Kayıtdışı İstihdam ve Kayıtdışı İstihdama Etki Eden Mikro Faktörlerin Analizi: Türkiye Özel Sektör Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 137-150.
- Gallaway, J. H., & Bernasek, A. (2002). Gender and informal sector employment in Indonesia. *Journal of Economic Issues*, 36(2), 313-321.
- Gujarati, D. N., & Porter, D. C. (2009). *Temel Ekonometri* (5. Baskı). McGraw-Hill Education.
- Hosmer Jr, D. W., Lemeshow, S., & Sturdivant, R. X. (2013). *Applied logistic regression*. John Wiley & Sons.
- ILO (2013). *Revision of the International Classification of Status in Employment (ICSE-93)*. 19th International Conference of Labour Statisticians, Geneva, 2-11 October 2013.
- ILO (2023). *World Employment and Social Outlook: Trends 2023*. Geneva: ILO.
- Julià, M., Belvis, F., Vives, A., Tarafa, G., & Benach, J. (2019). Informal employees in the European Union: working conditions, employment precariousness and health. *Journal of Public Health*, 41(2), e141-e151.
- Kanbur, R. (2009). Conceptualising informality: regulation and enforcement (No. 4186). *IZA Discussion Papers*.
- Koley, A., La, J., & Manfredi, T. (2023). Extending social protection to informal economy workers: Lessons from the Key Indicators of Informality based on Individuals and their Household (KIIbIH). *OECD Development Centre Working Papers* (350), 0_1-39.
- Lehmann, H. (2015). Informal employment in transition countries: Empirical evidence and research challenges. *Comparative Economic Studies*, 57(1), 1-30.
- Lehmann, H., & Zaiceva, A. (2013). Informal employment in Russia: Incidence, determinants and labor market segmentation. *Quaderni - Working Paper DSE N°903*.

- Lemma, T., & Sharma, M. (2025). Socioeconomic advancement of women in the informal sector in Hosanna City, Ethiopia. *Cities*, 156, 105580.
- Llanes, M., & Barbour, A. (2007). *Self-Employed and Micro-Entrepreneurs: Informal Trading and the Journey Towards Formalization*. Community Links, London.
- Loayza, N. V. (1996). The economics of the informal sector: a simple model and some empirical evidence from Latin America. In *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy* (Vol. 45, pp. 129-162). North-Holland.
- Loayza, N. V., & Rigolini, J. (2011). Informal employment: safety net or growth engine?. *World Development*, 39(9), 1503-1515.
- Long, J. S., & Freese, J. (2006). *Regression models for categorical dependent variables using Stata* (Vol. 7). Stata press.
- Maloney, W. F. (2004). Informality revisited. *World Development*, 32(7), 1159-1178.
- Maurizio, R. (2021). *Employment and informality in Latin America and the Caribbean: an insufficient and unequal recovery*. Geneva: International Labour Organization.
- Mundial, B. (2019). *World Development Report: The changing nature of work*. Washington, DC. <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2019>.
- OECD (2013). *Entrepreneurship at a Glance 2013*. file:///C:/Users/Ensar/Downloads/entrepreneur_aag-2013-en.pdf. Erişim Tarihi: 05.05.2025.
- OECD (2020). *Working Better with Age*. OECD Publishing.
- Omdan, A. E. (2003). Karşılaştırmalı Ekonomi-Politik: Meksika’da Popülizm ve Türkiye’de Devletçilik. 8. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, 3-5 Aralık, Ankara.
- Özer, H. (2004). *Nitel değişkenli ekonometrik modeller: Teori ve bir uygulama*. Nobel.
- Öztepe, N. D., & Akbaş, S. (2018). Türkiye’de kendi adına ve hesabına çalışanların sosyal güvenliği. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(1), 67-94.
- Paul, P., Pennell, M. L., & Lemeshow, S. (2013). Standardizing the power of the Hosmer–Lemeshow goodness of fit test in large data sets. *Statistics in Medicine*, 32(1), 67-80.
- Raijman, R. (2001). Mexican immigrants and informal self-employment in Chicago. *Human Organization*, 60(1), 47-55.
- Rodin, D. L., McNeill, K., Vite-Leon, N., & Heymann, J. (2012). Determinants of informal employment among working mothers in Mexico. *Community, Work & Family*, 15(1), 85-99.
- Schmidheiny, K., & Basel, U. (2013). Binary response models. Short guides to Microeconometrics, Universität Basel, Basel.
- Şenel, D. (2019). İnşaat Sektöründe Kayıt Dışı İstihdamın İncelenmesi: Denizli İli Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 10(23), 66-83. doi:10.21076/vizyoner.448902

- Şenel, D., & Öçal, M. (2021). Türkiye’de kayıt dışı istihdamın bölgesel analizi. *Çalışma ve Toplum*, 2(69), 1201-1232.
- Snyder, K. A. (2004). Routes to the informal economy in New York’s East Village: crisis, economics and identity. *Sociological Perspectives*, 47(2), 215-240.
- Surpachin Miranda, I. E., Montoya Vargas, R., Lino Gamarra, A. H., Medina Sotelo, C. G., & Isaías Cueva-Quezada, N. (2024). Theoretical analysis of the informal economy in Latin America: a systematic review. *Cuadernos de Administración*, 40(80).
- Tansel, A., & Acar, E. Ö. (2017). Labor mobility across the formal/informal divide in Turkey: Evidence from individual-level data. *Journal of Economic Studies*, 44(4), 617-635.
- Williams, C. C., & Horodnic, I. A. (2015). Self-employment, the informal economy and the marginalisation thesis: some evidence from the European Union. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 21(2), 224-242.
- Yu, D. (2009). The comparability of labour force survey (LFS) and quarterly labour force survey (QLFS).

Ek A1. Probit Modele Ait Katsayı ve Marjinal Etkiler

Değişken	B	dy/dx	Robust Std. Error	z	P> z
Cinsiyet (Referans Kategori: Erkek)					
<i>Kadın</i>	0. 407	0. 117	0. 023	17.23	0.000
Yaş (Referans Kategori: 15-29 Yaş)					
<i>Yaş: 30-44</i>	-0. 171	-0. 055	0. 028	-6.04	0.000
<i>Yaş: 45-59</i>	0. 086	0. 027	0. 029	2.90	0.004
<i>Yaş: 60+</i>	0. 810	0.229	0. 033	24.00	0.000
Doğum Yeri (Referans Kategori: Türkiye)					
<i>Yurt Dışı</i>	0. 524	0.150	0. 061	8.52	0.000
Hane Halkı Reisiği (Referans Kategori: Evet)					
<i>Hayır</i>	-0. 072	-0.020	0. 021	-3.57	0.000
Medeni Durum (Referans Kategori: Evli)					
<i>Bekâr</i>	-0. 048	-0.013	0.036	-2.23	0.026
Eğitim Durumu (Referans Kategori: Düşük Eğitim)					
<i>Eğitim: Orta</i>	-0. 155	-0. 045	0.018	-8.25	0.000
<i>Eğitim: Yüksek</i>	-0. 257	-0.076	0.026	-9.84	0.000
Yaşanılan Bölge (Referans Kategori: TR1-İstanbul)					
<i>TR2 (Batı Marmara)</i>	0. 039	0.012	0. 041	0.95	0.340
<i>TR3 (Ege)</i>	-0. 100	-0.031	0. 036	-2.72	0.006
<i>TR4 (Doğu Marmara)</i>	0. 000	0.000	0. 039	-0.00	0.999
<i>TR5 (Batı Anadolu)</i>	0. 047	0.014	0. 040	1.18	0.239
<i>TR6 (Akdeniz)</i>	0. 125	0.038	0. 038	3.27	0.001
<i>TR7 (Orta Anadolu)</i>	-0. 405	-0.126	0. 041	-9.79	0.000
<i>TR8 (Batı Karadeniz)</i>	0. 340	0.102	0. 039	8.65	0.000
<i>TR9 (Doğu Karadeniz)</i>	0. 521	0.152	0. 041	12.46	0.000
<i>TRA (Kuzeydoğu Anadolu)</i>	0. 657	0.187	0. 043	15.05	0.000
<i>TRB (Ortadoğu Anadolu)</i>	0. 660	0.188	0. 043	15.30	0.000
<i>TRC (Güneydoğu Anadolu)</i>	0.351	0.105	0. 041	8.41	0.000

Sektör ((Referans Kategori: Tarım)					
<i>Sanayi+İnşaat</i>	-0.225	-0.066	0.023	-9.67	0.000
<i>Hizmet</i>	-0.366	-0.182	0.018	-32.39	0.000
Evde Çalışma Sıklığı (Referans Kategori: Her Zaman)					
<i>Ara Sıra</i>	-0.556	-0.138	0.073	-7.57	0.000
<i>Hiç</i>	-0.756	-0.195	0.043	-17.38	0.000
Ek İş (Referans Kategori: Yalnızca 1 İş)					
<i>1 Ek İş</i>	-0.207	-0.060	0.034	-6.01	0.000
<i>1’den Fazla Ek İş</i>	-0.366	-0.108	0.249	-1.47	0.142
Meslek (Referans Kategori: Nitelikli Meslek)					
<i>Orta Nitelikli</i>	0.166	0.050	0.026	6.20	0.000
<i>Nitelik Gerektirmeyen İşler</i>	1.008	0.267	0.037	27.12	0.000
Haftalık Çalışma Saati (Referans Kategori: 0-29 saat)					
<i>30-44 saat</i>	-0.445	-0.120	0.024	-17.83	0.000
<i>45-54 saat</i>	-0.770	-0.221	0.025	-29.71	0.000
<i>55+ saat</i>	-0.834	-0.242	0.025	-32.59	0.000
Number of obs = 42,384 LR chi2(31) = 9078.76 Prob > chi2 = 0.0000 Log pseudolikelihood = -21517.664 Pseudo R2 = 0.2352					